

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

2. קבוצת גבורת המכבים:

*תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה

בשנים 164-168 לפנה"ס התרחש מרד המכבים נגד היוונים בהנהגתו של אנטיוכוס הרביעי – אנטיוכוס אפיפאנס. מרד זה הסתיים בניצחונם של המכבים, ובחנוכה מחדש של בית המקדש. לאחר הצלחת המרד והשגת העצמאות המדינית שלטו ביהודה מנהיגים ממשפחת חשמונאי במשך כ-130 שנה. בית המקדש השני עמד על תילו עד שנת 70 לספירה (עד המרד הגדול ברומאים).

חנוכה – חג ניצחון המעטים על הרבים?

זאת החנוכה שאנו עושים זכר לחנוכת בית חשמונאי על שעשו מלחמה ונצחו לבני יוון אנו עכשיו מדליקין.

פסיקתא רבתי ו'א'

פסיקתא רבתי – חיבור הלכתי שנכתב אחרי תקופת האמוראים, קרי אחרי המאה ה-6 לספירה

ספר החשמונאים (ספר המקבים) הוא המקור הקדום ביותר המזכיר את חג החנוכה ומספר את עלילות אותו מרד אמיץ. ספרים אלו נדחו על ידי היהדות ולא נכנסו לתנ"ך. הם נחשבו "ספרים חיצוניים" והיו תקופות שאסרו לקרוא בהם.

וביום חמשה ועשרים לחודש התשיעי הוא חודש כסלו בשנת מאה ארבעים ושמונה בבקר השכם הקריבו קרבן על פי התורה על מזבח העולה החדש אשר עשו בעת וביום אשר טמאוהו הגוים, ביום ההוא נחנך בשירים ובנבלים ובכנורות ובמצלתים. וכל העם נפלו על פניהם, השתחוו ויבכו לשמים אשר הנחה אותם. שמונה ימים חגגו את חג המצות והקריבו עולות בשמחה, זבחו זבח שלמים ותודה, קשטו את ההיכל בעטרות זהב ובקמנים קטנים, חנכו את השערים ואת הלשכות וציבו להם דלתות. ותגדל השמחה עד מאד בעם, וחרפת הגוים סרה. יהודה ואחיו וכל קהל ישראל קבעו לחג את ימי חג המצות במועדם בכל שנה ושנה שמונה ימים מיום חמשה ועשרים לחודש כסלו בשמחה וישון.

ספר חשמונאים א', פרק ד', נ"א-נ"ז

(ספר חשמונאים א' נכתב בעברית בין השנים 103-76 לפנה"ס)

? שאלות לדין

? איך חגגו את טיהור בית המקדש לפי ספר החשמונאים?

? על פי מה נקבע מועד חג החנוכה?

? האם מוזכרת התערבותו הפעילה של האלוהים בסיפור המעשה?

? האם יש התייחסות לנס פך השמן במקור למעלה?

מדור חינוך – לאנשי חינוך והדרכה: <http://www.kkl.org.il/youth-and-education>

חלון ירוק – אתר קק"ל לצעירים: <http://www.greenwin.kkl.org.il>

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

? מהו המוטיב המרכזי של החג על פי המקור – ניצחון צבאי או נס אלוהי?

על פי ספר מקבים ב', בתום מרד המכבים (שנת 163 לפנה"ס), עם שחרור ירושלים, הורה יהודה המכבי לציין את חג הסוכות (אף על פי שכבר חלפו כחודשיים ממועד החג), אשר נמנע מתושבי ירושלים לקיימו בשל הלחימה ביוונים.

וביום אשר חלל בו בית המקדש בידי הנכרים, ביום שהוא הנה טהור המקדש, ביום עשרים וחמש לחדש שהוא, הוא פסלו, חגו בשמחה שמונה ימים כחג הסוכות, בזכרם כי לפני זמן-מה בלו את ימי חג הסוכות בהרים ובמערות קדרות החיות. לכן במקלות מקשטים ובענפים המצויים בעונה ההיא ובתמרים הודו לה' אשר הצליח את דרכם לטהר את מקומו. וקבעו בפקודה ובגזרה על דעת כלם לכל עם היהודים לחג את הימים האלה בכל שנה. וכן היה ענין קץ אנטיוכוס המכנה אפיפנס.

ספר חשמונאים ב', פרק י', ה'ט'
(ספר חשמונאים ב' נכתב ביוונית בין השנים 125-65 לפנה"ס)

? שאלות לדיון

- ? מה הדמיון בין חג סוכות לחג החנוכה – שנחגג מיד לאחר הניצחון על היוונים?
- ? האם המקור מסביר מדוע נחגג חג החנוכה במשך שמונה ימים?
- ? מה דומה ומה שונה באופן חגיגת החג – כפי שמתואר בשני המקורות למעלה – לחגיגת חנוכה בימינו אנו?